

**Підхід "Оцінити й
допомогти";
навчання на
досвіді України
Підхід програми "Гроші для
захисту" для гуманітарного
реагування, орієнтованого на
людей**

Автор

Меттью Теббатт

Обкладинка: Сергій скористався допомогою, щоб отримати законний доступ до майна й кошти на його відновлення після вимушеного переселення своєї сім'ї.

Подяки

Автор висловлює вдячність таким рецензентам і партнерам: Симоне Ді Віченцу, Ірині Доброгорській, Кріс Флегґ, Ліз Гаррісон, Карен Макдоннелл, Джуді Панг та Ользі Шередько.

Зміст

Список абрєвіатур	3
Глосарій	4
Короткий опис	5
Вступ	8
Причина створення підходу "Оцінити й допомогти" в Україні	8
Що таке "Оцінити й допомогти"?	9
Можливості взаємодоповнюваності між секторами	12
Надання додаткових грошових коштів для задоволення базових потреб через сектор захисту	12
Роль перенаправлень і галузевої взаємодоповнюваності	14
Платформа для розробки програм, пов'язаних із використанням готівкових коштів, для місцевих і національних діячів	17
Висновки та рекомендації	19
Кінцеві примітки	22

Список абрєвіатур

ОД	Підхід "Оцінити й допомогти"
АГЗ	Альянс громадського здоров'я
ГДЗ	Гроші для захисту
ГВД	Готівкова й ваучерна допомога
РГПГД	Робоча група з питань готівкової допомоги
УЕСД	Угорська екуменічна служба допомоги
ВПО	Внутрішньо переміщена особа
М/НД	Місцеві й національні діячі
БЦГД	Багатоцільова грошова допомога
СПП	Соціально-психологічна підтримка
УГ	Українська гривня (валюта)

Глосарій

Підхід "Оцінити й допомогти" (ОД)	"Оцінити й допомогти" – підхід, що застосовується в межах програми "Гроші для захисту". Він базується на принципах "Слухай" і "Направляй" та реалізується працівниками, навченими надавати першу психологічну допомогу. Спочатку працівники швидко оцінюють потреби людей, які звертаються по додаткову допомогу, а потім призначають їм готівкові виплати для задоволення першочергових потреб, які не можуть бути покриті БЦГД, і /або перенаправляють їх в інші служби для отримання подальшої підтримки.
Кейсворкер (соціальний працівник)	У цьому документі під терміном "кейс-працівник" розуміється працівник, навчений надавати першу психологічну допомогу. У його обов'язки входить спілкування з людьми, які звертаються по додаткову допомогу, перенаправлення їх до інших постачальників послуг і обробка "перенаправлень" (див. відповідне визначення). Термін "координатор справи" встановлює різницю між працівниками поточного проекту й тими, які <i>впроваджують</i> ГВД і (або) БЦГД. Варто зауважити, що цей термін також використовується для позначення представників програм захисту, які мають вищі формальні кваліфікації.
Гроші для захисту (ГДЗ)	Це готівкова й ваучерна допомога для усунення конкретних ризиків захисту. У цій статті аргументується необхідність розширення тлумачення поняття "захист", яке включає добробут і гідність.
Багатоцільова грошова допомога (БЦГД)	Багатоцільова грошова допомога (БЦГД) – це періодичні або одноразові готівкові перекази в сумі, необхідній для повного чи часткового покриття базових потреб сім'ї та (або) її потреб відновлення, які можна монетизувати й придбати. Готівкові перекази вважаються "багатоцільовими", якщо вони призначені для задоволення різноманітних потреб (сума переказу розраховується відповідним чином). Ступінь задоволення базових потреб залежить від достатності суми готівкового переказу й має враховуватися під час упровадження конкретних заходів. Суми переказів БЦГД часто індексуються з урахуванням розриву між витратами й доходами на основі кошика мінімальних витрат (КМВ) або іншого розрахунку суми, необхідної для покриття базових потреб. ¹
Оцінка потреб у захисті	<p>Детальна якісна оцінка загальних емоційних і матеріальних потреб людини. Координатори справ використовують її для того, щоб попередньо визначати типи необхідної додаткової допомоги. Вона не структурована навколо сфер відповідальності формального сектора захисту, а базується на гідності, добробуті й "конкретних нагальних потребах".</p> <p>Підхід "Оцінити та допомогти" значно усуває поточний розрив між упровадженням захисту й створенням відповідних програм, про що йтиметься нижче. Про це свідчать застосування консультування й перенаправлень, нарахування доплат для задоволення базових потреб і надання грошової допомоги для захисту від конкретних ризиків (наприклад, гендерно зумовленого насильства).</p>
Перенаправлення	Підхід "Оцінити та допомогти" базується на принципах "Слухай і направляй". Це означає, що працівники вислуховують людей, які звертаються по додаткову допомогу, надають їм соціально-психологічну підтримку (СПП) і (або)

	перенаправляють до інших постачальників послуг. Процес "слухай і направляй" може полягати або у формальному перенаправленні людей, які звертаються по допомогу, з однієї установи в іншу, або в інформуванні про різні служби (у секторі захисту це іноді називається "консультуванням"). ²
--	--

Короткий опис

Після повномасштабного вторгнення Росії в Україну у 2022 році організація Christian Aid разом із партнерами розробила підхід "Оцінити й допомогти" (ОД), що застосовується в межах програми "Гроші для захисту" (ГДЗ). Він полягає у швидкій і поверхневій оцінці потреб у захисті людей, які звертаються по додаткову допомогу, призначенні їм готівкових виплат для покриття нагальних незадоволених потреб та (або) перенаправленні до інших установ чи органів для отримання подальшої підтримки. У цьому документі описується ефективність підходу ОД, його орієнтований на людей характер, а також легкість упровадження місцевими й національними діячами (М/НД) і міжнародними організаціями. Крім того, він звертає увагу на наявні проблеми координації грошових коштів і залучення М/НД в межах сучасної гуманітарної архітектури.

Причина створення підходу "Оцінити й допомогти"

Попередньо оцінивши й проаналізувавши діяльність Christian Aid в Україні, ми виявили три проблеми, пов'язані з узгодженим підходом до надання Багатоцільової грошової допомоги (БЦГД): дуже малі суми переказів для багатьох ВПО, усеосяжні й надто орієнтовані на ВПО цільові критерії та безліч прогалин у наданні послуг у сільських районах. Так було розроблено гнучкий підхід для програми "Гроші для захисту", який дає командам змогу задовольняти зазначені потреби й може доповнювати БЦГД або функціонувати як окрема програма.

Що таке "Оцінити й допомогти"?

Оцінити й допомогти – підхід, що застосовується в межах програми ГДЗ, базується на принципах "Слухай" і "Направляй" та реалізується працівниками, навченими надавати першу психологічну допомогу. Спочатку працівники швидко оцінюють першочергові потреби людей, які звертаються по додаткову допомогу, а потім призначають їм готівкові виплати для задоволення визначених потреб, які не можуть бути покриті БЦГД, і (або) перенаправляють їх до інших постачальників послуг для отримання подальшої підтримки. Нижче наведено ключові характеристики підходу.

- Гнучкі гранти. Суми більшості грантів становили 200–300 дол. США, а в деяких випадках – кілька тисяч доларів.
- Швидке реагування на потреби. ОД використовувався для надання додаткових грошових коштів одержувачам БЦГД й задоволення їхніх базових потреб, гарантування підтримки осіб, які не відповідають критеріям для отримання БЦГД, покриття медичних витрат, забезпечення доступу до різних послуг, притулку тощо.

- Інтуїтивність і адаптивність. Організація Christian Aid розробила методологію в співпраці з деякими партнерами. Інші партнери запропонували дуже схожий підхід, над яким вони працювали самостійно. З часом використання підходу ОД стало більш орієнтованим на захист і менш – на усунення прогалин, пов'язаних із БЦГД, що зумовлено його послідовним реагуванням на розвиток ситуації.

Можливості взаємодоповнюваності між секторами

Розробка ОД свідчить про те, що в гуманітарній архітектурі залишаються певні проблеми з координацією готівкових коштів. Однак застосування цього підходу відкриває можливості для їх швидкого усунення. Щодо цього питання вивчаються три напрями.

- Надання додаткових грошових коштів для задоволення базових потреб через сектор захисту. Відрізнити конкретні ризики захисту від базових потреб у теорії – це не те саме, що на практиці, оскільки в останньому випадку все складніше. Підхід ОД використовувався для надання додаткових грошових коштів для одержувачів БЦГД, коли в цьому виникала потреба. У кожному випадку реципієнти отримували доплати з урахуванням власних потреб, а не через узгоджений підхід. Крім того, допомога для задоволення базових потреб пропонувалася нужденним людям і тим, які не відповідали цільовим критеріям для отримання БЦГД. Варто зауважити, що цей процес із часом скоротився. Проте гнучкість і довіра, які забезпечував підхід ОД, дали командам змогу адаптуватися в міру оптимізації заходів реагування. Спочатку підхід був здебільшого направлений на надання додаткових грошових коштів для одержувачів БЦГД, але пізніше почав традиційно орієнтуватися на забезпечення захисту.
- Роль перенаправлень і галузевої взаємодоповнюваності. Готівкові кошти використовувалися для задоволення потреб у кількох секторах: охорона здоров'я, житло й навіть раннє відновлення. Підхід ОД акцентує на гідності й добробуті в межах сектора захисту, щоб безпосередньо надавати готівкову допомогу людям. Завдяки застосуванню процедури перенаправлень і принципів "Слухай" та "Направляй" у межах підходу ОД вдалося налагодити координацію й реагування.
- Платформа для розробки програм, пов'язаних із використанням готівкових коштів, для місцевих і національних діячів. Кілька місцевих і національних організацій не наважувалися використовувати "готівку", оскільки вважали такий підхід подібним до БЦГД. Їм подобалася гнучкість ОД. Крім того, цей підхід допоміг деяким організаціям перейти від надання допомоги в натуральній формі до готівкової допомоги. Одна із організацій інтуїтивно запустила власний процес ОД.

Рекомендації

Найважливіша рекомендація цього документа – подальше запровадження реформ гуманітарного сектора, спричинене потребами надання готівково-ваучерної

допомоги й локалізації. Проблеми з координацією грошових коштів добре задокументовані. Незважаючи на створення нової відповідної моделі, структурні суперечності зберігаються, а діяльність М/НД здебільшого виключається. Це вказує на необхідність ширшого використання регіональних підходів, підходу програми реагування потерпілих і громади (прпг)³, а також Флагманської ініціативи⁴. Нижче наведено конкретні рекомендації щодо підходу ОД.

- Робоча група з питань грошової допомоги має розглянути, як заохочувати готовність місцевих і національних діячів (М/НД) використовувати готівку, навіть якщо це передбачає зменшення кількості елементів координації. Залучення більшої кількості М/НД до використання ГВД (а не допомоги в натуральній формі) і забезпечення зв'язку БЦГД із системами соціального захисту повинні мати однаковий пріоритет.
- ОД характеризується інтуїтивністю й орієнтованістю на людей і може доповнювати інші місцеві підходи та глобальні галузеві зобов'язання, зокрема прпг й локалізацію. Саме тому міжнародні неурядові організації (МНУО) мають просувати його, якщо хочуть поєднати концепції готівкових коштів і локалізації.
- Підхід ОД може доповнювати проекти БЦГД або функціонувати як окрема програма, пов'язана з використанням готівкових коштів. Завдяки своїй гнучкості й орієнтованості на людей він може бути чудовою платформою для розробки програм, пов'язаних із використанням готівкових коштів, для М/НД.
- Відрізнити ГДЗ від БЦГД в теорії – це не те саме, що на практиці, особливо в перші дні гуманітарного реагування або в разі їх застосування в сільських і віддалених районах із меншою кількістю постачальників послуг. Потрібно розширити тлумачення терміна "захист", який включає гідність і добробут, щоб підкреслити цінність програм, пов'язаних із використанням готівкових коштів, в усуненні прогалин у задоволенні базових потреб уразливих людей. Підхід ОД орієнтований на людей і відповідає цим потребам.

Вступ

Після повномасштабного вторгнення Росії в Україну у 2022 році організація Christian Aid разом із партнерами розробила підхід "Оцінити й допомогти" (ОД), що застосовується в межах програми "Гроші для захисту" (ГДЗ). Він полягає у швидкій і поверхневій оцінці потреб у захисті людей, які звертаються по додаткову допомогу, призначенні їм готівкових виплат для покриття нагальних незадоволених потреб та (або) перенаправленні до інших установ чи органів для отримання подальшої підтримки. У цьому документі описується ефективність підходу ОД, його орієнтований на людей характер, а також легкість упровадження місцевими й національними діячами (М/НД) і міжнародними організаціями. Крім того, він звертає увагу на наявні проблеми координації грошових коштів і залучення М/НД в межах сучасної гуманітарної архітектури.

Після короткого опису підходу ОД наведено три ключові області дослідження:

- 1) різниця БЦГД та програми ГДЗ в теорії й на практиці;
- 2) конфлікт між орієнтованістю на людей і орієнтованістю на сектор;
- 3) перешкоди в залученні М/НД, створені гуманітарною архітектурою.

Сьогодні звітування щодо діяльності в межах підходу "Оцінити й допомогти" дещо обмежене. Саме тому в цій статті аргументується необхідність розширення тлумачення поняття "захист".

Причина створення підходу "Оцінити й допомогти" в Україні

Після повномасштабного вторгнення Росії в Україну й подальшого розширення об'ємів міжнародного гуманітарного реагування Робоча група з питань готівкової допомоги (РГПГД) в Україні проаналізувала розрив між витратами та доходами й визначила узгоджену суму переказу БЦГД^а.⁵ Цільові критерії^б було встановлено на

^а Узгоджена сума переказу – це фіксована сума грошей, яка покриватиме базові потреби бенефіціарів.

^б Критерії, за якими визначають осіб, які матимуть право на отримання готівкової допомоги.

"Деякі люди просто хочуть поговорити про те, що з ними сталося. Їм потрібні не лише гроші, а й емоційна підтримка"

Христина Кришталь, працівниця кол-центру УЕСД.

основі загальної кількості внутрішньо переміщених осіб (ВПО)⁶ або тих, хто живе поблизу зон активних бойових дій.⁷

У межах попередньої оцінки й аналізу діяльності команда Christian Aid виявила три наведені нижче проблеми, пов'язані зі структурою надання грошової допомоги.

- 1) **Дуже малі суми переказів.** ВПО втратили майно й доступ до отримання доходу, тож обчислення розривів на рівні прибутків було для них неактуальним.⁸ Крім того, під час визначення суми допомоги не було враховано різні потреби людей з обмеженими можливостями.⁹
- 2) **Цільові критерії, орієнтовані виключно на ВПО.** Також не було враховано вплив розміщення ВПО та (або) утрату мереж підтримки й доходу для вразливих людей у приймаючих громадах.¹⁰
- 3) **Значні прогалини в охопленні сільських і віддалених районів у програмах грошової допомоги, упроваджених міжнародними агентствами.**

Визнавши наявність цих трьох прогалин, було створено методологію "Оцінити й допомогти", яка застосовується в межах програми "Гроші для захисту" та доповнює підходи БЦГД. Цікаво, що деякі М/НД самі інтуїтивно створили аналогічні підходи, про що йтиметься нижче.

Що таке "Оцінити й допомогти"?

"Оцінити й допомогти" (ОД) – підхід, що застосовується в межах програми "Гроші для захисту" (ГДЗ). Він базується на принципах "Слухай" і "Направляй" та реалізується працівниками, навченими надавати першу психологічну допомогу. Спочатку працівники швидко оцінюють першочергові потреби людей, які звертаються по додаткову допомогу, а потім призначають їм готівкові виплати для задоволення визначених потреб, які не можуть бути покриті БЦГД, і (або) перенаправляють їх до інших постачальників послуг для отримання подальшої підтримки.

Існує два контактні механізми для ОД. Перший полягає в тому, що координатори справ супроводжують людей у процесі фізичної реєстрації для отримання БЦГД (або допомоги в межах інших програм). Під час цього процесу координатори визначають осіб, які можуть потребувати додаткової або спеціалізованої підтримки, зокрема збільшення грошової допомоги. Потім вони проводять

оцінку потреб у захисті, призначають грошову допомогу, а також у разі потреби розпочинають процес перенаправлення.

Другий механізм працює через зворотний зв'язок (наприклад, через кол-центри партнерів Christian Aid, особисте спілкування з персоналом партнерів і Telegram-канали Механізму зворотного зв'язку й реагування на скарги (Complaint Feedback and Response Mechanism, CFRM) Christian Aid та партнерів). Працівники відповідають на запити переміщених або вразливих осіб щодо послуг, пов'язаних із гуманітарним реагуванням. Якщо співробітники кол-центру або особи, які отримують запити особисто, виявляють потенційні ризики для захисту, вони передають справу координатору ОД, який проводить відповідну оцінку.

Нижче наведено приклади використання ОД одним із партнерів організації Christian Aid – Угорською екуменічною службою допомоги (УЕСД).

- Дмитро^c і його дружина не відповідали критеріям для отримання БЦГД, незважаючи на те, що були вразливими. Завдяки ОД вони отримали грошову допомогу і юридичні консультації, змогли відремонтувати занедбаний орендований будинок та побудувати в ньому нове життя. ([Ось 9-хвилинне відео.](#))
- В 11-річного сина Ірини стався інсульт після того, як на його очах убили батька. Ірина відмовилася від кваліфікованої психологічної допомоги. Натомість жінка отримала першу психологічну допомогу від одного з координаторів справ УЕСД, регулярну підтримку від команди ОД, а також готівкові кошти, необхідні для лікування сина в реабілітаційному центрі.
- Катерина страждала від жорстокого поводження з боку свого чоловіка. Команда ОД УЕСД перенаправила жінку до представника місцевої психосоціальної підтримки, яку вона прийняла, і надала грошову допомогу, що дала їй змогу переїхати в інший будинок у тому самому селі й жити окремо від жорстокого чоловіка. Команда продовжує підтримувати зв'язок із Катериною.¹¹

---

^c Усі імена змінено, щоб забезпечити ідентичності бенефіціарів.

Протягом перших 12 місяців застосування підходу ОД Комітет екстреного реагування в разі виникнення надзвичайних ситуацій (Disasters Emergency Committee, DEC) організації Christian Aid, що співпрацює з УЕСД, виділив приблизно 1 млн дол. США готівкою. Середній розмір гранту складає 200–300 дол. США, що дає змогу покрити різноманітні потреби, зокрема покупку слухових апаратів, плит, транспортні витрати й витрати на термінову медичну допомогу. За цей період було розглянуто 4891 справу.

Один із ключових уроків використання цього підходу полягав у тому, що тривале спілкування з людьми, які потребують додаткової підтримки, само собою було терапевтичним. Як зазначила Христина Кришталь, одна зі співробітниць кол-центру УЕСД: *"Деякі люди просто хочуть поговорити про те, що з ними сталося. Їм потрібні не лише гроші, а й емоційна підтримка"*. Усі координатори справ УЕСД навчені надавати першу психологічну допомогу Деякі члени команди мають вищі психологічні кваліфікації. Однак у разі потреби вони перенаправлятимуть осіб до кваліфікованих психологів або інших постачальників послуг.¹²

Підхід ОД може використовуватися, щоб доповнити й підвищити якість програм БЦГД. Він дає командам із гуманітарного реагування змогу забезпечувати додаткову підтримку тим, хто її потребує, а також допомагати вразливим людям, які не відповідають узгодженим цільовим критеріям. Крім того, підхід ОД забезпечує гнучкість. Партнери Christian Aid, як-от організація Blythswood і Альянс громадського здоров'я, ніколи не відмовляють людям у допомозі й не використовують підхід виключно для їх перенаправлення до інших установ та постачальників послуг. Натомість вони використовують його для забезпечення підтримки особам, які не відповідають критеріям для отримання допомоги, але звернулися по неї в індивідуальному порядку. Завдяки цьому люди, які потребують підтримки й перебувають у місцях функціонування цих організацій, вважають їх актуальними та ефективними.

Щоб отримати додаткову інформацію про Стандартні операційні процедури (СОП) або підхід ОД, зв'яжіться з працівником Christian Aid Меттью Теббаттом (mtebbutt@christian-aid.org).

Можливості взаємодоповнюваності між секторами

Координування різних способів надання ГВД в секторній гуманітарній системі – це давня структурна проблема. Незважаючи на значний прогрес в останні роки, вона все ще зберігається. Підхід ОД не лише повторно наголошує на важливості проблеми, а й пропонує практичні рішення для її усунення на тимчасовій основі. Решта документа присвячена дослідженню трьох пов'язаних із цим питань областей, а саме:

- 1) впливу надання додаткових грошових коштів для задоволення базових потреб через сектор захисту;
- 2) неминучому перетинанню секторів і обговоренню стандартів якості через орієнтованість підходу на людей;
- 3) можливості застосування ОД як платформи для розробки програм, пов'язаних із використанням готівкових коштів, для М/НД.

Надання додаткових грошових коштів для задоволення базових потреб через сектор захисту

Теоретично існує чітка різниця між багатоцільовою грошовою допомогою (БЦГД) і грошми для захисту (ГДЗ). Перша призначена для підтримки базових потреб людей, уразливих у соціально-економічному плані, а друга – для тих, хто має конкретні ризики захисту.¹³ Однак на практиці не все так однозначно. По-перше, люди з різними вразливостями мають різні базові потреби. Наприклад, в осіб з обмеженими можливостями можуть бути додаткові або інші базові потреби, ніж у здорових людей, що вимагатиме відповідних витрат. Зокрема, ідеться про придбання адаптивних пристроїв, комунікаційних технологій, покриття медичних і транспортних витрат та іншу підтримку, необхідну для задоволення базових потреб. Якщо немає додаткової узгодженої гуманітарної грошової допомоги, гнучка програма "Оцінити й допомогти" (ОД) дає змогу задовольняти базові потреби в індивідуальному порядку.¹⁴ Трьома основними категоріями допомоги, наданої через ОД за перший рік гуманітарного реагування УЕСД (партнера Christian Aid) в Україні, були:

- надання додаткових грошових коштів одержувачам БЦГД для задоволення інших потреб (56%);

- задоволення базових потреб уразливих людей, які не відповідають критеріям для отримання БЦГД (22%);
- покриття інших незадоволених потреб, як-от витрат на лікарняне лікування, перенаправлення, поліпшення житлових умов і транспортування (22%).¹⁵

ОД був підходом ГДЗ й елементом упровадження (інтеграції) захисту в програми БЦГД. Він пропонував кілька переваг: перенаправлення людей до інших постачальників послуг, забезпечення соціально-психологічної підтримки (СПП), а також надання додаткових коштів одержувачам БЦГД для покриття незадоволених базових потреб і грошової допомоги для вразливих людей, які не відповідають узгодженим цільовим критеріям для БЦГД.

Мета гуманітарного реагування – розвиток для задоволення мінливих потреб за різних умов. Досвід використання підходу ОД показав, що етап реагування відіграв важливу роль. Як уже згадувалося раніше, узгоджена сума готівкового переказу в Україні була недостатньою для задоволення потреб людей, які втратили майно й доступ до отримання доходу. Гнучкість підходу ОД забезпечила його поступовий розвиток.

"На самому початку реагування ми, [кейс-працівники], реєстрували по 10–15 осіб на одиницю розподілу, а зараз – по 2–3. Це пояснюється тим, що ми дійсно звужуємо коло конкретних уразливостей", – каже Вікторія Дерев'янка, координаторка справ УЕСД.¹⁶

Для цього існує кілька причин. Спільноти в Україні стали більше вкоріненими, а ВПО почали повертатися до нормального життя й влаштовуватися на роботу. Отже, їм або більше не потрібна БЦГД, або обчислення розривів на рівні доходів тепер для них актуальне. Команди ОД партнерів Christian Aid чіткіше окреслили свою діяльність, розширили список постачальників послуг для перенаправлень і запропонували більшу кількість служб та видів підтримки. Наслідок цих процесів – зменшення потреби в усуненні прогалин, пов'язаних із БЦГД, починаючи з перших місяців реагування. Однак багато вразливих людей усе ще мають велику кількість конкретних потреб, які здебільшого можуть бути задоволені в межах програм захисту, а не тих, що пов'язані з використанням готівкових коштів. Однією з головних переваг підходу ОД є адаптивність. Тому він може використовуватися для задоволення мінливих потреб за різних умов. Наприклад, у

"На самому початку реагування ми, [координатори справ], реєстрували по 10–15 осіб на одиницю розподілу, а зараз – по 2–3. Це пояснюється тим, що ми дійсно звужуємо коло конкретних уразливостей"

Вікторія Дерев'янка, координаторка справ УЕСД

разі виникнення нової хвилі переміщення в Україні підхід ОД може використовуватися для усунення прогалин у задоволенні базових потреб і в такий спосіб покращувати добробут одержувачів та повертати їм певний ступінь гідності в житті.

Отже, концепція ОД – це маломасштабна форма соціального захисту з реагуванням в умовах шоків. Завдяки індивідуальному спілкуванню, СПП й перенаправленням цей підхід може підвищити якість часто імперсональних послуг.¹⁷ Крім того, він може допомогти розширити БЦГД як вертикально (надаючи бенефіціарам додаткові грошові кошти), так і горизонтально (забезпечуючи підтримку вразливим особам, які не відповідають поточним критеріям) та в такий спосіб задовольняти потреби людей з урахуванням їхніх інтересів. Підхід ОД передає повноваження в руки команд із гуманітарного реагування, що безпосередньо взаємодіють із потерпілими, щоб вони приймали рішення на основі відомостей про поточні потреби й перенаправляли людей до інших місцевих постачальників послуг, про яких можуть не знати міжнародні організації, що функціонують на місцях.

Загалом відмінність між конкретними ризиками захисту й базовими потребами може бути не такою чіткою, як того вимагає кластерна система. Крім того, це співвідношення постійно змінюється залежно від контексту. У короткостроковій перспективі ОД може забезпечувати гнучкість, а в довгостроковій – стійкість, щоб допомагати постачальникам програм БЦГД та захисту задовольняти потреби людей.

Роль перенаправлень і галузевої взаємодоповнюваності

У попередньому розділі ми описали, як ОД доповнює БЦГД. Крім того, ми з'ясували, що відрізнити ГДЗ від БЦГД в теорії – це не те саме, що на практиці. У цьому розділі ми опишемо, як ОД доповнює інші гуманітарні сектори. Може видатися, що ОД частково збігається із заходами реагування в інших секторах або дублює їх. Це пояснюється тим, що ОД – комплексний, міжсекторальний і орієнтований на людей підхід, який намагається вписатися в межі галузевої міжнародної гуманітарної структури. Грошова складова ОД використовується для того, щоб допомагати вразливим людям покривати конкретні нагальні незадоволені потреби під час процесу перенаправлення. Однак деякі з цих потреб можуть належати й до інших секторів. Відповідно до даних

за перший рік функціонування програми, більшість потреб належали до двох секторів: житло й охорона здоров'я.

Житло. Деякі ВПО отримували юридичний супровід із питань отримання ділянок або будинків; інші потребували допомоги в ремонті свого житла. ВПО отримували більші гранти ОД (від 1000 до 2000 дол. США), які давали їм змогу займатися ремонтними роботами у своїх житлових приміщеннях самостійно, що відповідає рекомендаціям програми ГДЗ в Україні.¹⁸ Звідси виникають дві потенційні проблеми: звітування й контроль якості. У рекомендаціях Кластера житла щодо проведення "середнього й легкого ремонту"¹⁹ вказано, що він передбачає звітність у форматі 5W.^d Однак НУО знадобилося б дуже багато часу, щоб докладно звітувати про подібні види діяльності й відповідні результати, використовуючи кілька різних форм від кількох різних кластерів і різні графіки. Це особливо актуально з огляду на той факт, що лише невеликий відсоток справ ОД стосується "середнього й легкого" ремонту пошкоджених будинків.

Процес звітування й координації в межах кластерного підходу^e непропорційно трудомісткий для місцевих і національних діячів (М/НД) в Україні (які зазвичай мають меншу кількість персоналу, ніж більші міжнародні агентства) або тих, які не мають попереднього досвіду в міжнародній архітектурі гуманітарного реагування. Крім того, пошук постачальника для перенаправлення в межах механізму Кластера житла неминуче призведе до затримок із наданням підтримки вразливим людям, які звертаються по допомогу, і вплине на актуальність М/НД, які визначають ці потреби через ОД.

ОД – це соціально орієнтований підхід, який дає змогу задовольняти потреби вразливих людей за допомогою грошових коштів (і перенаправлень), не обмежуючись конкретним сектором. Зрозуміло, що агентствам, які виділяють кошти на ОД, потрібен певний ступінь довіри й упевненість у тому, що вони використовуються належним чином, зокрема для підтримки людей із нагальними незадоволеними потребами. Досвід Christian Aid показав, що координатори справ можуть не мати експертних знань

---

^d 5W – це процес координації кластера для збору інформації про те, хто, що, де, коли й для кого робить.

^e Щоб отримати додаткову інформацію про кластерний підхід, перейдіть за посиланням:
<https://www.humanitarianresponse.info/en/coordination/clusters/what-cluster-approach>.

про всі кластери й сектори міжнародної архітектури гуманітарного реагування. Проте вони можуть працювати з бенефіціарами, зокрема шукати відповідні служби й приймати рішення щодо того, що має та не має фінансуватися в межах ОД. Ключові чинники – довіра місцевим знанням і передача повноважень щодо прийняття рішень партнерам М/НД.

Охорона здоров'я. Згідно з базою даних підходу "Оцінити й допомогти" УЕСД однією з найнагальніших потреб ВПО протягом перших 12 місяців реагування в Україні була охорона здоров'я. Запити про надання допомоги належали до таких трьох категорій:

1. додаткова підтримка для людей, які отримують медичну допомогу (наприклад, доступ до послуг, покриття транспортних витрат або базових потреб);
2. оплата рецептурних препаратів;
3. оплата зборів за медичні послуги.

Існує кілька відомих ризиків, пов'язаних із цим видом діяльності, які роблять "готівкові кошти для охорони здоров'я" технічною спеціальністю.²⁰ Щоб забезпечити швидке й оперативне реагування, використовувався м'якший підхід ОД; особливо це стосувалося людей, які проходили лікування, і оплати рецептурних препаратів. Оцінка потреб людей у межах ОД проводиться в індивідуальному порядку. Перш ніж надавати допомогу, вивчається документація щодо кожної справи. Одна з переваг партнерів М/НД, які керують ОД, – це їхні контекстуальні знання про українську систему охорони здоров'я, зокрема про вартість, процеси й функціонування поширених послуг, як-от регулярного отримання рецептурних препаратів. У результаті ризик заподіяння шкоди в межах цього підходу було мінімізовано до рівня, дуже схожого на надання грантів БЦГД.

Крім житла й охорони здоров'я, ОД також доповнює інші сектори гуманітарного реагування. Наприклад, деякі гранти ОД давали людям змогу відвідувати тренінги або курси, щоб отримати роботу й знайти вихід зі скрутної життєвої ситуації. Координатори справ часто приймають рішення щодо перенаправлення осіб до компетентніших постачальників послуг і надання готівкової допомоги для швидкого покриття нагальних незадоволених потреб в індивідуальному порядку. Воно залежить від того, які служби й організації функціонують на тій чи іншій території. Координатори справ регулярно узгоджували свою діяльність із численними НУО й постачальниками послуг.

"Ми придбали батарейки для слухового апарату мого сина. Крім того, коштів вистачило на купівлю продуктів харчування".

Мати-одиначка, яка отримала допомогу в межах ОД від УЕСД²⁴

Варто ще раз зазначити, що етап реагування є ключовим. Багато контекстуальних технічних рекомендацій почали публікувати тільки через шість місяців після початку гуманітарного реагування. Деякі кластери обмежують використання відповідних інструментів лише офіційними організаціями. ОД усуває прогалини там, де, на думку команд, вони виникають. Проте в міру оптимізації заходів реагування й збільшення кількості рекомендацій підхід ОД може знову стати більш орієнтованим на захист. Отже, ОД – це гнучкий та інтуїтивно зрозумілий інструмент не лише для гуманітарних організацій, які добре знайомі з відповідною архітектурою й використовують кластерний підхід і рішення, а й для М/НД, зокрема новачків у виконанні гуманітарних програм. Підхід ОД може адаптуватися відповідно до розвитку гуманітарного реагування.

Незважаючи на те, що за останні роки координація коштів пройшла довгий шлях, більша частина прогресу була зосереджена на узгодженому підході БЦГД. Використання багатосекторного інструмента, як-от ОД, усередині секторів і між ними – усе ще завдання не з легких. Багато відповідних проблем здебільшого пов'язані зі звітуванням, а не з координацією на рівні реагування. ОД ґрунтується на перенаправленнях і в такий спосіб забезпечує координацію з іншими діями. Карта / база даних перенаправлень, що постійно зростає, також може бути корисним секторальним інструментом.

*"Ми робимо всю роботу,
але на дошці немає
нашої емблеми"*

М/НД, з яким спілкувався
представник Christian Aid

Платформа для розробки програм, пов'язаних із використанням готівкових коштів, для місцевих і національних діячів

Узгоджений процес БЦГД, який координується РГПГД в Україні, тепер охоплює місцевих і національних діячів (М/НД). Як у випадку з подібними процесами в інших країнах, М/НД залишаються недостатньо представленими на форумі РГПГД й у системі надання БЦГД.²¹ М/НД, які надають БЦГД, вважаються постачальниками послуг, але вони відчують, що майже не мають права голосу в цьому процесі. *"Ми робимо всю роботу, але на дошці немає нашого брендування"*, – сказала одна зі співрозмовниць М/НД, з яким спілкувався представник Christian Aid.²² Дискусії щодо локалізації програм, пов'язаних із використанням готівкових коштів, і того, як зробити БЦГД інклюзивнішою для М/НД, справді варті уваги. Проте це не єдині питання, які варто розглянути. Ми також маємо запитати себе, **який відсоток гуманітарної допомоги, що традиційно не**

фіксується міжнародною гуманітарною системою, використовує готівку як метод реагування.

Відповідні міркування викладено в Повноваженнях РГПГД: "Обставайте за створення сприятливих умов для використання готівки, зокрема пропагуйте разом із партнерами надання готівкової й ваучерної допомоги (ГВД) для реагування на будь-які кризові ситуації; стимулюйте залучення національних діячів у програми ГВД; розвивайте політики та адвокації жертводавців; працюйте з людьми, яким потрібна ГВД".²³ Однак цей компонент часто опускається через необхідність узгодити й скоординувати БЦГД.

Деякі партнери Christian Aid спочатку проявляли стриманість щодо надання ГВД, вважали її схожою на дуплікацію й цифрову реєстрацію та непокоїлися через те, що багато поточних бенефіціарів не відповідали узгодженим цільовим критеріям. Як наслідок, вони планували продовжувати надавати допомогу в натуральній формі. Нижче наведено кілька стратегій, які використала організація Christian Aid для того, щоб просувати, посилювати й підтримувати використання підходів ГВД серед партнерів.

Шлях до повного впровадження БЦГД Партнеру Christian Aid і Blythswood в Одесі, місцевій організації Heritage Ukraine, сподобалась ідея з використанням готівки. Тому організація визначила узгоджену суму переказу й термін її розподілення (три місяці), але без дуплікації або звітності за межами локальних мереж (які в деяких випадках функціонують роками). Мета – подальша інтеграція в архітектуру допомоги в міру зростання його впевненості й у разі, якщо він вважатиме це корисним.

Од як підхід, що відкриває шлях до використання готівки Крім того, для деяких партнерів підхід ОД став платформою для розробки програм, пов'язаних із використанням готівкових коштів. Партнер Christian Aid і Blythswood в Ужгороді, House of Mercy (Дім милосердя), використовував готівку здебільшого в межах підходу ОД. Організація віддала перевагу використанню місцевих знань і контактів, щоб допомагати новоприбулим ВПО й уразливим членам приймаючих громад у гнучкий спосіб. Партнер Christian Aid Альянс громадського також створив гнучкий фонд, аналогічний ОД, використовуючи невитрачений бюджет. Він має різні критерії й гнучкі суми грошової допомоги для покриття базових або інших унікальних потреб, які не можуть задовольнити лікарі чи наймані спеціалісти.

Ваучерна допомога Партнер APH, Christian Aid і Blythswood у Тернополі, Light of Reformation (Світло реформації), використав ваучери разом з іншими формами допомоги. Основна перевага полягала в простоті й гнучкості їх використання, як порівняти з товарами в натуральній формі.

БЦГД стала дуже схожою на ГВД. РГПГД розширюють межі координації готівкових коштів і заходів реагування. Досить часто виникає запитання щодо того, як залучати більшу кількість М/НД у формальну систему надання допомоги (наприклад, програми БЦГД). Але це лише частина проблеми.

ОД може допомогти **зробити так, щоб більше М/НД надавали ГВД, а не допомогу в натуральній формі.** Раніше в документі висловлювалася думка про те, що ГВД може використовуватися для горизонтального й вертикального розширення БЦГД. Інакше кажучи, ГВД може використовуватися для забезпечення емоційного й фізичного добробуту вразливих людей; для реалізації процесу "слухай і направляй". Ця орієнтація відповідає багатьом принципам гуманітарного реагування.

Висновки та рекомендації

Висновки. Завдяки своїй гнучкості й спеціалізованості підхід "Оцінити й допомогти" (ОД) не відповідає поточним розрізненим/тематичним способам функціонування міжнародної гуманітарної архітектури. Крім того, це відбувається через те, що він охоплює обидва аспекти впровадження захисту й створення відповідних програм і використовує багатосекторальну модель надання допомоги (ГВД). ОД – це індивідуальний і орієнтований на людей підхід до реагування, який доповнює БЦГД. У деяких випадках він може функціонувати як окрема програма для покриття незадоволених потреб. Він за своєю суттю гнучкий та інтуїтивно зрозумілий.

Його можуть використовувати як міжнародні НУО, так і М/НД. Один із партнерів Christian Aid в Україні розробив власну модель ОД, підкресливши гнучкість і адаптивність підходу. Підхід ОД не досягне такого масштабу, як БЦГД. Однак він не був створений із такою метою. ОД забезпечує індивідуальну допомогу вразливим людям, чиї додаткові або інші потреби не можуть бути покриті в межах БЦГД (цей

підхід характеризується узгодженістю суми переказу й цільових критеріїв). Спільне використання підходів ОД, БЦГД й прпг^f може допомогти підвищити якість програм гуманітарного реагування та забезпечити задоволення першочергових потреб незалежно від сектора.

Рекомендації. Найважливіша рекомендація цього документа – подальше запровадження реформ гуманітарного сектора, спричинене потребами надання ГВД й локалізації. Проблеми з координацією грошових коштів добре задокументовані. Незважаючи на створення нової відповідної моделі, структурні суперечності зберігаються, а діяльність М/НД здебільшого виключається. Це вказує на необхідність ширшого використання регіональних підходів, підходу програми реагування потерпілих і громади (прпг)²⁴, а також Флагманської ініціативи²⁵.

Нижче наведено конкретні рекомендації щодо підходу ОД.

- РГПГД має розглянути, як заохочувати готовність місцевих і національних діячів (М/НД) використовувати готівку, навіть якщо це передбачає зменшення кількості елементів координації. Залучення більшої кількості М/НД до використання ГВД (а не допомоги в натуральній формі) і забезпечення зв'язку БЦГД із системами соціального захисту повинні мати однаковий пріоритет.
- ОД характеризується інтуїтивністю й орієнтованістю на людей і може доповнювати інші місцеві підходи та глобальні галузеві зобов'язання, зокрема прпг й локалізацію. Саме тому міжнародні неурядові організації (МНУО) мають просувати його, якщо хочуть поєднати концепції готівкових коштів і локалізації.
- Підхід ОД може доповнювати проекти БЦГД або функціонувати як окрема програма, пов'язана з використанням готівкових коштів. Завдяки своїй гнучкості й орієнтованості на людей він може бути чудовою платформою для розробки програм, пов'язаних із використанням готівкових коштів, для М/НД.
- Відрізнити ГДЗ від БЦГД в теорії – це не те саме, що на практиці, особливо в перші дні гуманітарного реагування або в разі їх застосування в сільських і віддалених районах із меншою кількістю постачальників послуг. Потрібно розширити тлумачення терміна "захист",

---

^f Дізнатися більше про прпг можна тут: [Letting go of control: Empowering locally led action in Ukraine - Christian Aid](#)

який включає гідність і добробут, щоб підкреслити цінність програм, пов'язаних із використанням готівкових коштів, в усуненні прогалин у задоволенні базових потреб уразливих людей. Підхід ОД орієнтований на людей і відповідає цим потребам.

Кінцеві примітки

¹ The CaLP Network (2023) *Glossary of terminology for Cash and Voucher Assistance* [Glossary of Terminology for Cash and Voucher Assistance - The CALP Network](#)

² Ukraine Protection Cluster (2022) *Minimum Standards for Individual Protection Referrals in Ukraine: Humanitarian response* [Protection Cluster: Minimum Standards for Individual Protection Referrals in Ukraine | HumanitarianResponse](#)

³ Christian Aid (2022) *Letting go of control: Empowering locally led action in Ukraine - Christian Aid* [Letting go of control: Empowering locally led action in Ukraine - Christian Aid](#)

⁴ The New Humanitarian (2022) *What's the 'Flagship Initiative', and how might it transform emergency aid?* [The New Humanitarian | What's the 'Flagship Initiative', and how might it transform emergency aid?](#)

²⁴ Hungarian Interchurch Aid (2022) *Technical Briefing note on Assess and Assist* (надається за запитом до УЕСД)

⁵ Ukraine Cash Working Group (2022) *Multipurpose Cash Guidance on Transfer Value, Regular and Rapid Response - February 2022* [Ukraine Cash Working Group - Multipurpose Cash Guidance on Transfer Value, Regular and Rapid Response - February 2022 - Ukraine | ReliefWeb](#)

⁶ Варто зазначити, що протягом перших кількох місяців реагування й до серпня (див. посилання нижче) внутрішньо переміщеними особами вважалися люди лише з окупованих територій. У цей період команди Christian Aid працювали з людьми, класифікованими як ВПО відповідно до гуманітарного визначення, але не зареєстрованими для отримання БЦГД.

⁷ Ukraine Cash working Group (2022) *Key Agreement on Targeting as of 22 August 2022* [Ukraine: Key Agreements on Targeting \(Task Team 1\) as of 22 August 2022 - Ukraine | ReliefWeb](#)

⁸ Christian Aid and partner assessments attest to this but it is also reflected in Ground Truth Solutions report. Ground Truth Solutions (2022) *Perceptions of aid in Ukraine- qualitative findings round 1* [Perceptions of aid in Ukraine - quantitative findings round 1 — Ground Truth Solutions](#)

⁹ Humanity and inclusion (2022) *Cash and beyond - Analysis of extra costs associated with disabilities and disability-specific social protection in Ukraine, in the aftermath of the Russian invasion: CaLP Library* [Cash and beyond - Analysis of extra costs associated with disabilities and disability-specific social protection in Ukraine, in the aftermath of the Russian invasion - The CALP Network](#)

¹⁰ Там само

¹¹ Hungarian Interchurch Aid (2022) *Technical Briefing note on Assess and Assist* (надається за запитом до УЕСД)

¹² Там само

¹³ Global Protection Cluster (2022) *Cash for Protection definitions Ukraine* <https://www.globalprotectioncluster.org/publications/1143/training-materials/tip-sheet-fact-sheet/c4p-definitions-ukraine>

¹⁴ The CaLP Network (2022) *Technical brief: Key Principles and Recommendations for Inclusive Cash and Voucher Assistance in Ukraine: The CaLP Network* [Technical brief: Key Principles and Recommendations for Inclusive Cash and Voucher Assistance in Ukraine. - The CALP Network](#)

¹⁵ Hungarian Interchurch Aid (2022) *Technical Briefing note on Assess and Assist* (надається за запитом до УЕСД)

¹⁶ Там само

¹⁷ The CaLP Network (2022) *Registration, Targeting and Deduplication: Emergency Response inside Ukraine Thematic paper* [Registration, Targeting and Deduplication: Emergency Response inside Ukraine Thematic paper - The CALP Network](#)

¹⁸ Global Protection Cluster (2022) *Cash for Protection definitions Ukraine* <https://www.globalprotectioncluster.org/publications/1143/training-materials/tip-sheet-fact-sheet/c4p-definitions-ukraine>

¹⁹ Ukraine Shelter Cluster (2022) *Light and Medium Repair SOP, 06 September 2022: humanitarian response* [SNFI Cluster: Light and Medium Repair SOP, 06 September 2022 | Shelter Cluster](#)

²⁰ Health Cluster (2018) *Working paper for considering cash transfer programming for health in humanitarian contexts* [Working paper for considering cash transfer programming for health in humanitarian contexts \(who.int\)](#)

²¹ The CaLP Network (2022) *Role of civil society organisations in Ukraine - The CALP Network* [Role of civil society organisations in Ukraine - The CALP Network](#)

²² Проектний менеджер НУО говорить про впровадження БЦГД під час технічного візиту.

²³ Ukraine Cash working Group (2022) *Terms of Reference* [ukraine_cwg_tors_-_october_2022_final_version.pdf](#)

²⁴ Christian Aid (2022) *Letting go of control: Empowering locally led action in Ukraine - Christian Aid* [Letting go of control: Empowering locally led action in Ukraine - Christian Aid](#)

²⁵ The New Humanitarian (2022) *What's the 'Flagship Initiative', and how might it transform emergency aid?* [The New Humanitarian | What's the 'Flagship Initiative', and how might it transform emergency aid?](#)

²⁴ Hungarian Interchurch Aid (2022) *Technical Briefing note on Assess and Assist* (надається за запитом до УЕСД)